

TOPONIMIE ȘI ISTORIE PE VALEA IALOMICIOAREI APUSENE

DUMITRU CIOBANU

Comuna Runcu este alcătuită din satele : Runcu, Bădeni, Brebu, Ferestre, Siliște și Piatra. Pomenită în documente încă din 1564 (v. Monografia comunei, pag. 89), înseamnă că era o localitate cunoscută și cu o oarecare putere economică. Astăzi se întinde pe o suprafață de 79,1 km pătrați, avînd pe teritoriul ei toate formele de relief.

Cît privește geneza, sînt două izvoare : mai întîi denumirea latină -- runcus (runcare) = curătură (DLM., 729) și apoi legenda ciobanului ardelean Runceanu care în trecerea sa cu oile a găsit loc bun de pășune și a rămas pe loc, fiind deci primul locuitor al satului. E normal însă să fim de acord cu denumirea latinească de „loc curățat“. Așezat la poalele munților Leaota, Romănescu, Orlea etc și ca orice sat de munte fiind străbătut de o apă principală care primește mai mulți afluenți — prin curățirea locurilor, adică prin tăiera treptată a pădurilor — această zonă a oferit condiții foarte bune pentru o așezare de oameni gospodari. Aflată și la granița cu Ardealul și înlesnind schimburile comerciale, a oferit celor veniți cadrul economic necesar dezvoltării.

De reținut faptul că acest ținut a fost populat cu oameni veniți fie din restul Munteniei, fie din Ardeal. Din nevoia de comunicare, localnicii împrumută nume ce le vor da locurilor pe care s-au așezat sau le dau chiar ei ținînd seama de forma, culoarea, mărimea sau apartenența locurilor din perimetrul comunei.

O parte din toponime sînt foarte vechi, consemnate în diferite documente (v. Monografia comunei, pag. 13), altele s-au format mai tîrziu. În formarea toponimelor, un loc important îl ocupă apelativele care alcătuiesc „haina“ geografică a localității.

În toponomia românească întîlnim numeroși termeni entopici, folosiți deopotrivă ca apelative și ca toponime : culme, muchie, plai, gîlmă etc.

Avînd în vedere modul cum au luat naștere toponimele românești, academicianul Iorgu Iordan arată că putem deosebi patru grupe : „1. nume care descriu poziția, aspectul sau vreo altă particularitate a locului ; 2. nume care au ca punct de plecare diverse fapte din viața socială a poporului nostru ; 3. nume care păstrează evenimente și întîmplări din trecut ; 4. nume care trădează o anumită atitudine sau trăsătură psihică a celor ce le-au dat“. (v. *Top. rom.*, pag. 17).

Exemplificăm în continuare prin câteva toponime ;

RUNCU

N. topic

1. Numele localității este cunoscut încă din sec. al XVI-lea (v. Monografia Runcu, 1973, pag. 89).

2. Runcul, sat — r. Pucioasa — parte întărită jupanului Dobrița, 210 părți întărite lui Radul ș.a. III 204 (v. Doc privind Ist. Rom., veac XIII—XVI, 1956; Indicele numelor de locuri, pag. 120—121).

Răspîndire

M.D.G.R., v. 293—296; Runcul, com. rur. (f. jud. Argeș); com. (f. jud. Dimbovița); com. rur. (f. jud. Gorj); sat (f. jud. Argeș); cătun (f. jud. Buzău); sat (f. jud. Dolj); sat (f. jud. Mehedinți); sat (f. jud. Neamț); munte (f. jud. Buzău); vîrf de munte (f. jud. Bacău); munte (f. jud. Argeș); munte (f. jud. Suceava); deal (f. jud. Prahova); deal (f. jud. Olt — Teleorman); pădure (f. jud. Bacău); pădure (f. jud. Argeș); pădure (f. jud. Neamț); trup de pădure (f. jud. Vaslui); pîriu (f. jud. Argeș); gîrlă (f. jud. Prahova); vale (f. jud. Gorj); vilcea f. jud. Olt); pîriu (f. jud. Iași).

Documentare

Ind. numelor de locuri, p. 120—121: Runcul, baltă la Puturoșani (probabil lângă Călimănești r. Loviștea — V 347; Runcu, deal la Muereasca (r. R. Vilcea — IV 134 *; Runcu, mănăstire — probabil lângă Cislău r. Cislău — V 238—40; Runcul, munte ? — la Dejani — r. Făgăraș — 279; Runcul, — pîriu la Burghea, r. Teleajen — V 5; Runcu, sat — r. Baia de Aramă — 184; I 67; III 149; vII6; Runcul, la matca Oltului, sat — r. Drăgășani; Runcul, sat — r. Pucioasa — III 204; sat (r. R. Vilcea — VI 165; sat — lângă Bărăști — r. Slatina — III 361; sate — I 16; toponime ? — la Bătiești (r. Pitești — II 403; vale la Groșani (Vinăta r. Baia de Aramă) V. (63; vale la Aninoasa (r. Cislău) I 134; vamă m-rii Govora, Nucet II 65, 80; Runculege -?- toponim la Fieni -r. Pucioasa-IV377; Runcușel, toponim la Haref — Arefu — Curtea de Argeș — III 182;

Em. Grigorovitz, Dict. 184—185; Runcul, cătun (distr. Cîmpulung) — de două ori); tîrlă (f. distr. Cîmpulung); munte, (f. distr. Cîmpulung); Runculețul (distr. Cluj).

I. Iordan, Top. rom., 23; Runc(ul), Runculețul, Runcurelul, Runcușorul (f. frecv. prin nordul Moldovei) 361; Runcușor(ul) (BAr, Ili, Mara) (runcușor diminutiv de la runc.

Etimologie

runc; C A D E, 1087; lat. vulg. runcus (runcare.
DLM,729; lat. runcus ((runcare)
DEX, 819; lat. runcus

PIATRA

Subst. (n. topic)

Sat component al comunei Runcu.

Piatra („Podul lui Giurcă“, Valachica, 10—11, Tgv., 1978—1979, p. 475.

Răsp.

M.G.D.R., IV, 692—696; Piatra, oraș (f. jud. Neam) ; comună, (f. jud. Romanați) ; comună, (f. jud. Teleorman) ; sat, (f. jud. Argeș) ; sat, (f. jud. Muscel) ; sat, f. jud. Prahova) ; stație, (f. jud. Olt) ; munte (f. jud. Buzău) ; munte (f. jud. Gorj) ; pisc (f. jud. Prahova) ; vîrf de deal (f. jud. Prahova) ; movilă (f. jud. Prahova) ; movilă (f. jud. Romanați) ; moșie (f. jud. Prahova) ; gîrlă (f. jud. Prahova) ; Piatra Iepe, sat (f. jud. Dimbovița).

Doc.

I. Iordan, Top. rom., 90 ; Piatra (general) ; 228 ; derivate ; 333 ; cu determinative ; 385 ; Piatra Inșelății (f. jud. Buzău, cf Bogății, Fundății) ; 409 ; Petrani, Petreni, Petreanu () piatră și n. topic Piatra (Ald., CAR, Cis, Cpi, Ili, Msc, Năs, Plo, Sla, Zim, Tej) ; 457 ; Pietriceaua (Cpi, Dj, Vl.), Pietricelele (Foc.), Pietricelul (Hrl), Pietricica (Bac, Bz, Cpi Db, Ms, PiN) piatră, n. top. Piatra ; 471 ; Pietroasa (n. top. piatră ; 495 Suprapietrei (Tr.) — a (supra — adică deasupra) + pietrei, genitivul lui piatră.

Et.

piatra ; DLM, 612 ; lat. *petra*

DEX, 704 ; lat. *petra*

BĂDENI*N. topic*

Sat component al comunei Runcu.

Răsp.

M.D.G.R., I, 265—268 ; Bădeni, comună (f. jud. Iași) ; sat (f. jud. Argeș) ; sat (f. jud. Ialomița) ; sat (f. jud. Muscel) ; cătun (f. jud. Dîmbovița) ; cătun (f. jud. Vlașca) ; colină (f. jud. Buzău) ; moșie (f. jud. Buzău) ; pădure (f. jud. Buzău) ; pichet (f. jud. Dîmbovița ; la muntele Mioarele).

Doc.

Ind. nume de locuri, 6 ; Bădeni din Ialomița, sat lângă Frățilești r. Fețești — V 183 ; sat — r. Mizil — IV 248 ; sat — r. Muscel — VI — 72 ; sat — r. Pucioasa — ; stîină III 272.

I. Iordan, Top. rom., 162 ; Bădeni (Hrl, Il, Iș, Miz, Msc, Odo, Tr, Trg, Ved).

Et.

Bădeni ; Top. rom., 162 — n. fam. Badea (variantă Bădiu). — antroponim devenit cu suf. — eni, Bădeni.

BREBU*N. topic*

Sat component al comunei Runcu.

Răsp.

M.D.G.R., I, 641 ; Brebul ; com. rur. (f. jud. Prahova) ; cătun (f. jud. Buzău) ; baltă (f. jud. Dolj) ; heleșteu (f. jud. Prahova) ; munte (f. jud. Dîmbovița) ; izvor (f. jud. Buzău) ; mănăstire (f. jud. Prahova) ; pădure (f. jud. Prahova).

Doc.

Ind. nume de locuri, 13 ; Brebu, sat r. Cîmpina — VI 241 ; Brebul, sat — r. Pucioasa, — părți întărite lui Radul ș.a. III 204 ; sat — r. Cislău — V 343 ;

I. Iordan — Top. rom., 400 ; Breboia (Mara, Ns, Dr. I, p. 17, Dr. II, p. 395) — breb „castor“.

Et.

breb ; CADE, 170 ; v. sl. brébru, bebru

DLM, 92 ; v. sl. bebru

DEX, 96 ; V. sl. bebru

SILIȘTE*N. topic*

Sat component al comunei Runcu.

Denumire dată în evul mediu, în țările române, locului pe care fusese sau pe care era așezat un sat ; vatra satului.

Pop. Loc necultivat, bun pentru cultura cerealelor, sau loc plantat cu pomi (în apropiere sau în vatra satului).

Răsp.

M.D.G.R., V, 383—388 ; Siliștea, com. rur. (f. jud. Mehedinți) ; com. rur. (f. jud. Neamț) ; com. rur. (f. jud. Suceava) ; sat (f. jud. Argeș) ; sat (f. jud. Botoșani) ; sat (f. jud. Dimbovița) ; cătun (f. jud. Romanați) ; sat (f. jud. Tecuci) ; sat (f. jud. Vilcea) ; sat (f. jud. Vaslui) ; stație C.F.R. (f. jud. Ialomița) ; luncă (f. jud. Muscel) ; loc (f. jud. Dorohoi) ; moșie (f. jud. Neamț) ; pichet de graniță (f. jud. Romanați).

Doc.

Ind. nume de locuri ; Siliștea v. Jiliștea, sat, r. Focșani ; sat — ? — r. Cricov III 355.

Em. Grigorovitză, Dicț., 191 ; Săliștea, vechi cătun (f. distr. Vijnița) ; tîrlă (f. distr. Vijnița) ; tîrlă (f. distr. Cernăuți) ; loc arabil și zăvoiu (f. distr. Storojineț).

I. Iordan, Top. rom., 257 ; Săliște (general) ; 375 ; Selișat (— germ. Seligstadt, 1499 (f. jud. Agnita) — sub influența apelativului seliște, cu varianta săliște, care ar explica forma secundară Săliștat ; 459 ; Săliștioara, Siliștioara (siliște, săliște.

Et.

siliște ; CADE, 1149 ; v. sl. seliște
DEX, 861 ; sl. seliște
DLM, 769 ; sl. seliște

PALANCA*N. topic*

Deal din apropierea satului Runcu.

Toponimicul a fost folosit cu sensul de „apărătură“, „fortificație“ ; I. Iordan, Top. rom., 525—526 ; sau cu sensul de „loc întărit“ (M.D.G.R., IV, 627—628).

Răsp.

M.D.G.R., IV, 627—628 ; Palanca, sat (f. jud. Bacău) ; sat (f. jud. Rm. Sărat) ; sat (f. jud. Tecuci) ; sat (f. jud. Vaslui) ; punct vamal (f. jud. Bacău) ; stație CFR (f. jud. Bacău) ; pisc (f. jud. Neamț) ; deal (f. jud. Rm. Sărat) ; moșie (f. jud. Bacău) ; pădure (f. jud. Botoșani) ; pîriu (f. jud. Tecuci) ; vale (f. jud. Prahova).

I. Iordan — Top. rom., 525—526 ; Palanca (general) ; Palanga (general) ; Palanguța (Tit).

Doc.

Ind. nume de locuri, — 198 ; Palanca, top. la Albineni — Aricești — r. Te-leajen — IV — 499.

Et.

palancă ; — CADE, 888 ; (pol. — it)
DLM, 578 ; pol. palanca (<it.)
DEX, 645 ; tc. pol, palanka ; magh. palánk.

POIANA BĂJENII

Subst ; adj. ;

Poiană mică în apropierea satului Runcu.

În timpul revoluției de la 1821, cîțiva refugiați greci au fost prinși de turci și omorîți în acest loc. Această explicație este dată și în M.D.G.R., I, 280, pentru Băjeniei (Dealul), deal (f. jud. Olt) ; „Se crede că numele îi vine de la băienie, căci, se zice, că aici s-au ascuns locuitorii, în timpul zaverei, de frica turcilor și zavergiilor” ; Băjeniei (Drumul), drum (f. jud. Olt) ; „Pe aici se ascundeau locuitorii în munți de frica turcilor și că așa de multe erau carele lor, încît stăteau băjenite pe acest drum, de unde, se crede i s-a dat numele de drumul Băjăniei”.

Răsp.

M.D.G.R., I, 280 ; Băjenari — Clondirul, cătun (f. jud. Buzău) ; Băjenari-Crețul, cătun (f. jud. Buzău) ; Băjenarilor, izvor (f. jud. Buzău) ; Băjenești, sat (f. jud. Argeș) ; Băjenia, surpătură (f. jud. Vâlcea) ; Băjești — comună (f. jud. Muscel) ; Băjenia, movilă (f. jud. Brăila) ; Băjăniei (Dealul), deal (f. jud. Olt) ; Băjeniei (Drumul), drum (f. jud. Olt).

Doc.

Ind. nume de locuri, 10 ; Bejaniște, top. la Mircești-Cireșul r. T. Severin — I 54 ; Bejanie, top. la Rădăcinești r. Loviștea — III 180 ; Bejenii, top. la Nebuna r. Calafat IV 273 ; Bejești v. Băjești, sat r. Tîrgoviște.

I. Iordan, Top. rom., 202 ; Băjani (sate, Br, Buz.) ; Dealul Băjeniei și Drumul Băjeniei (vod.) ; Băjenari (Hor.) ; Băjenari-Clondirul și Băjenarii-Crețului (Miz.) ; Izvorul Băjenarilor și Valea Băjenarilor (Cis.) ; Băjenești (sat, Pit) ; Colți Băjeni (Msc.) ; Băjenia (Vl.) ; Bejani (sat TiN) ; Bejănărița (Adj.) ; Bejenari (sat Bld.) ; Bejeneasa (Hrl.) ; Bejenele (Dj.) ; Bejenești (sat, Vas.) ; Bejeni (Dj.) ; Valea Bejeni (Bac.) ; Bejenia (diverse locuri BAR, Moi) ; Bejenița (BAR) ; Drumul Bejenarilor (Gal.).

Et.

poiană ; CADE, 966 ; v. sl. poljana
DLM, 636 ; v. sl. poljana
DEX, 714 ; v. sl. poljana
băjenie ; CADE, 113 ; v. sl. bežanije
DLM, 72 ; v. sl. bežanije
DEX, 78 ; v. sl. bežanije.

PLAIUL DOMNESC

Subst ; adj ;

Deal. Odinioară, loc de refugiu spre munți și peste munți.

Răsp.

M.D.G.R., 754 ; Plaiul Domnesc, munte (f. jud. Dimbovița).

I. Iordan — Top. rom., 42 ; plai (general și derivate) ; 457 ; Plăiețul (Gj, Tej, Vl.) ; Plăișorul (Cis, Ms. Pr, Tr, Ha) ; Plăișoarele (Msc.) ; Plăiuț și Valea Plăiuțului (Mara Gr. FM, p. 207—209) (plai).

Et.

plai ; CADE, 950 ; lat. vulg. plagius
DLM, 625 ; lat. plagius (⟨plaga⟩
DEX, 700 ; et. necun.

domn ; CADE, 428 ; lat vulg. domnus — dominus

DEX, 277 ; lat. dom (i) nus

DLM, 257 ; lat. dom (i) nus

domnesc < domn + suf -esc

-esc ; lat. -iscus.

CLINCIOAIA

N. topic.

Deal.

Acest toponim credem că s-a format prin contopirea cuvintelor clinci < clină =
= suprafață înclinată, pantă și oaie.

Răsp.

M.D.G.R., II, 523 ; Clinciul, sat (f. jud. Ilfov) ; cătun (f. jud. Buzău) ; baltă
(f. jud. Ilfov) ; moșie (f. jud. Buzău) ; moșie (f. jud. Ilfov) ; pădure (f. jud. Ilfov) ;
Clinele (Dealul), munte (f. jud. Suceava).

Et.

clină ; CADE, 292 ; it. china + lat. clino

DLM, 158 ; it. china

DEX, 163 ; it. china

oaie ; CADE, 849 ; lat. ovem

DLM, 551 ; lat. ovis

DEX, 613 ; lat. ovis.

După cum se poate observa, toponimia și istoria constituie în cercetare un domeniu interferent. În stadiul actual al cercetărilor din acest domeniu, atât de important pentru lingvist, istoric, geograf, etnograf și sociolog, se impune realizarea unor monografii și dicționare toponimice în care întregul material topic să fie urmărit pe mai multe planuri : din punct de vedere al teoriei numelui (lingvistică generală), al originii sale (onomasiologie, istorie și etimologie) și din punct de vedere al încadrării sale în sistemul limbii.